

INBRENG VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

De vaste commissie voor Economische Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen aan de Staatssecretaris van Economische Zaken voorgelegd naar aanleiding van de brief over fipronil in eieren (Kamerstuk 26 991, nr. 486).

De fungerend voorzitter van de commissie,
Ziengs

De adjunct-griffier van de commissie,
Konings

Inhoudsopgave	blz.
I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	5
Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie	8
Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	10
Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	10
Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie	12
Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie	14
Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie	16
Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie	18
II Antwoord / Reactie van de Staatssecretaris	20

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de brief waarin het kabinet ingaat op de affaire fipronil in eieren. Deze leden hebben over de brief en de affaire een aantal vragen.

De leden van de VVD-fractie stellen dat de fipronil-affaire hard aankomt bij de Nederlandse pluimveesector. Na de vogelgriepuitbraak betekent dit weer een enorme tegenslag voor deze sector, schade voor de individuele pluimveehouders en schade voor de sector in zijn geheel.

Aanwezigheid van schadelijke stoffen in levensmiddelen hoort niet. Kan het kabinet aangeven wat het betekent voor de volksgezondheid als de consument te veel van de schadelijke stof fipronil inneemt? Wat zijn de ziekteverschijnselen? Hoeveel eieren moet je minimaal eten om de kritische waarde te benaderen, vragen deze leden.

De leden van de VVD-fractie hebben vernomen dat verschillende toxicologen van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in de media hebben aangegeven dat er geen acuut gevaar is voor de volksgezondheid. Kan hierop een toelichting worden geven?

Deze leden betreuen de handelwijze inzake de communicatie van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). Zij lezen in de brief dat er in de Nieuwsuur-uitzending op dinsdagavond 1 augustus 2017 helaas onduidelijkheid is ontstaan en dat deze de volgende ochtend door de NVWA is weggenomen. Kan het kabinet aangeven waarom zij vindt dat de onduidelijkheid is weggenomen en of zij vindt dat de onduidelijkheid voldoende is weggenomen? Hoe verhoudt zich deze uitspraak tot het feit dat er ook Nederlandse supermarkten al een aantal dagen alle eieren uit de schappen hebben gehaald, ondanks dat 80% van de eieren veilig is? Hoe verhoudt zich dit tot elkaar? Hoe kijkt het kabinet naar de acties van bijvoorbeeld een aantal Duitse supermarkten die alle Nederlandse eieren uit de schappen heeft gehaald vanwege de onduidelijke communicatie door de Nederlandse toezichthouder? Deelt het kabinet de mening dat de sector hiervan de dupe is geworden, zeker omdat de Duitse eieren wel in de schappen liggen waarbij de consument die eieren aan de hand van een code moet beoordelen of deze goed zijn of niet? Wat heeft het kabinet gedaan en wat gaat zij nog doen om de gevolgen voor de Nederlandse

pluimveesector terug te dringen? Zijn de mogelijkheden onderzocht om Duitsland via Europa hierop aan te spreken? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke acties zijn in gang gezet?

De leden van de VVD-fractie merken op dat ongeveer 80% van de eieren niet besmet is. Wat vindt de Staatssecretaris ervan dat een aantal Nederlandse supermarkten al enkele dagen geen enkel ei meer verkoopt in de supermarkt? Deelt de Staatssecretaris de mening dat een suggestief beeld wordt gecreëerd? Wat heeft de Staatssecretaris ondernomen om dit te keren en wat gaat hij nog ondernemen?

Op 19 juni jl. is er contact geweest tussen het Belgische Federale Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV) en de NVWA. Welke acties heeft de NVWA naar aanleiding van dit contact ondernomen en wanneer, zo vragen de leden van de VVD-fractie. Om hoeveel bedrijven ging dit?

Uit de brief blijkt dat de NVWA op 28 juni jl. een verzoek van de FAVV heeft ontvangen om onderzoek naar een servicebedrijf in te stellen. Kunnen de leden van de VVD-fractie hieruit opmaken dat er in de periode tussen 19 juni en 28 juni geen actie is ondernomen? Zo ja, waarom niet? Zo nee, welke acties zijn in deze periode in gang gezet en wat waren de uitkomsten?

De leden van de VVD-fractie vragen de Staatssecretaris aan te geven waarom de eerste monsters bij de bedrijven pas op 19 juli jl. zijn genomen. Wat is er in de tussentijdse periode gebeurd? Welke acties hebben plaatsgevonden, wanneer en met welk doel?

Hoeveel bedrijven hebben na 19 juni hun stallen laten behandelen tegen bloedluis door het servicebedrijf dat het middel Dega-16 heeft gebruikt?

De leden van de VVD-fractie vragen de Staatssecretaris uitgebreid in te gaan op de situatie dat al op 19 juni de eerste contacten tussen de FAVV en de NVWA zijn gelegd en er sinds die datum nog steeds stallen behandeld werden met Dega-16. Kan de Staatssecretaris ook ingaan op de situatie dat in stallen die behandeld waren met Dega-16 na deze datum een nieuw koppel met leghennen is gehuisvest? Kan de Staatssecretaris bevestigen dat bij sneller handelen schade voorkomen had kunnen worden?

Op 30 juli jl. bleek dat bij een leghenbedrijf een waarde ver boven de Maximale Residu Limiet (MRL) is gevonden. De leden van de VVD-fractie vragen de Staatssecretaris aan te geven wanneer dit bedrijf bemonsterd is.

Tevens vragen deze leden hoeveel laboratoria zijn geaccrediteerd om het onderzoek naar de aanwezigheid van fipronil te doen. Zijn deze laboratoria in staat om bij een crisissituatie op te schalen? Zo ja, waaruit blijkt dat? Hoeveel tijd is er minimaal nodig voor het onderzoek naar fipronil in eieren? Kan de Staatssecretaris over de afgelopen weken de verschillende doorlooptijden aangeven?

De norm voor de aanwezigheid van fipronil in eieren is per 1 januari 2017 naar beneden bijgesteld. Dit is op advies van de Europese Voedselveiligheidsautoriteit. Hebben alle EU-lidstaten deze nieuwe norm overgenomen? Ook vragen de leden van de VVD-fractie of de verschillende lidstaten op dezelfde manier het onderzoek naar deze stof hebben uitgevoerd of uitvoeren. Zo ja, waar blijkt dit uit? Zo nee, wat gaat de Staatssecretaris hiertegen ondernemen?

Het servicebedrijf heeft ook in andere landen stallen behandeld tegen bloedluizen met het middel Dega-16. Hebben alle andere landen waar dit heeft plaatsgevonden inmiddels de eieren onderzocht en zijn deze eieren (en eierproducten) bij een besmetting uit de markt gehaald? Klopt de berichtgeving van het NOS-journaal van maandagavond 7 augustus 2017 dat een kwart van de Belgische eieren besmet zou zijn? Heeft voor deze eieren een recall plaatsgevonden? Zo nee, waarom niet?

Uit de brief blijkt dat de eerste resultaten van de eerste onderzoeken op 22 juli jl. bekend zijn geworden. De leden van de VVD-fractie vragen of er op dat moment direct gestart is met de recall en wanneer de recall van deze groep was afgerond. Zijn er besmette eieren afgezet naar de verwerkende industrie? Worden ook andere producten onderzocht op de aanwezigheid van fipronil?

Deze leden vragen of het kabinet een actuele status kan geven van het aantal geblokkeerde bedrijven.

Voorts vragen zij of de Staatssecretaris kan aangeven waarom bedrijven op bedrijfsnummer worden geblokkeerd en niet op stalnummer. Door een heel bedrijf te blokkeren wordt veel voedsel vernietigd, terwijl deze eieren niet besmet zijn en daarmee geschikt voor consumptie. De leden van de VVD-fractie merken op dat er ook nog onderscheid te maken valt tussen meerdere stallen op een locatie of meerdere stallen op verschillende locaties, waarbij voor de laatste categorie geen fysieke controle nodig is om te onderzoeken of de stromen apart worden afgewerkt. Waarom wordt er bij die laatste categorie toch overgegaan tot fysieke controle wat extra mankracht betekent terwijl deze in een crisissituatie al schaars is?

Wanneer is de affaire-fipronil opgeschaald op het Ministerie van Economische Zaken, vragen de leden van de VVD-fractie.

Deze leden lezen dat het kabinet een evaluatie heeft aangekondigd over hoe dit incident heeft kunnen gebeuren. Wanneer wordt deze evaluatie uitgevoerd en wanneer zijn de resultaten te verwachten?

De leden van de VVD-fractie vragen ook naar een grondige evaluatie van de werkwijze van de NVWA. Het gaat hier om de handelwijze in de eerste weken na het eerste contact met de Belgische autoriteit, de communicatie en de wijze waarop die heeft plaatsgevonden. Daarnaast is het belangrijk om te weten hoe de opschaling met het Ministerie van Economische Zaken heeft plaatsgevonden en hoe er afspraken zijn gemaakt over de te nemen acties en het tijdsbeslag waarin deze hebben moeten plaatsvinden. Graag ontvangen deze leden hierop een reactie.

Zij hebben vernomen dat er door verschillende ondernemers klachten zijn ingediend over de werkwijze van de NVWA. Kan de Staatssecretaris een overzicht geven van de aard van de klachten en de te ondernemen acties daarop?

Kan de Staatssecretaris ingaan op de communicatie tussen de NVWA en de betrokken ondernemers, vragen de leden van de VVD-fractie. Uit de contacten met de sector blijkt dat dit niet vlekkeloos is verlopen. Niet alleen was de communicatie traag, ook moest de sector vanuit de media vernemen welke stappen er gezet zouden worden. Wat vindt de Staatssecretaris hiervan? Deelt de Staatssecretaris de mening dat juist een snelle en adequate manier van communiceren erger leed kan voorkomen?

Het servicebedrijf heeft bij ruim 180 bedrijven een behandeling tegen bloedluis uitgevoerd. Het bedrijf heeft daarbij gebruik gemaakt van het middel Dega-16. De leden van de VVD-fractie vragen de Staatssecretaris of dit middel (los van fipronil, dat verboden is) überhaupt gebruikt had mogen worden. Kan de Staatssecretaris aangeven of hij de mening deelt dat dit middel onder de Biocidenverordening valt en derhalve een registratie nodig zou hebben? Kan de Staatssecretaris aangeven of registratie bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) heeft plaatsgevonden of een verzoek om informatie heeft plaatsgevonden? Als Dega-16 niet onder de Biocidenverordening zou vallen, dan valt deze onder de Detergentenverordening. Welke instantie heeft een beeld of overzicht van stoffen die onder de Detergentenverordening valt?

Kan de Staatssecretaris aangeven hoe groot de kans is dat een bedrijf dat adverteert, beurzen bezoekt en/of ondernemers actief benadert om een bepaald (nieuw) middel in te zetten, wordt gecontroleerd door de NVWA, Skal Biocontrole of andere organisaties/diensten? Is er bij de NVWA een verzoek tot informatie gedaan?

Kan de Staatssecretaris aangeven of het servicebedrijf een IKB-erkenning had? Zo ja, zag deze ook toe op bloedluisbestrijding (of ongediertebestrijding)?

De pluimveesector heeft naast een imagoschade ook financieel een zeer forse schade (vaak op bedrijfsniveau) opgelopen, constateren de leden van de VVD-fractie. Kan de Staatssecretaris al een inschatting maken van de schade als gevolg van de fipronil-affaire? De Staatssecretaris heeft in de media aangegeven dat hij zal onderzoeken op welke wijze hij de pluimveehouders kan ondersteunen. Heeft de Staatssecretaris al zicht op hoe hij dit gaat uitvoeren?

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

Naar aanleiding van de Kamerbrief met betrekking tot fipronil in eieren hebben de leden van de CDA-fractie nog diverse vragen. Deze leden willen allereerst aangeven dat ze meeleven met de honderden getroffen pluimveehouders en hun gezinnen. Daarnaast zijn zij ervan overtuigd dat deze fipronil-crisis ons allen andermaal moet doen beseffen dat we een grote verantwoordelijkheid hebben om zorgvuldig met dieren om te gaan. Verder zijn de leden van de CDA-fractie van mening dat er wordt gesold met onze voedselveiligheid en de Nederlandse pluimveesector daarvan de dupe is.

De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Economische Zaken geven in de Kamerbrief (Kamerstuk 26 991, nr. 486) aan dat door de toelichting van de NVWA in een Nieuwsuurtuitzending onduidelijkheid is ontstaan. De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat de uitzending een beeld achterliet van een ongeloofwaardige NVWA. In de media relativeren meerdere toxicologen daarna de gezondheidsrisico's. Er werd gesteld dat «hype en paniek in de media vooral te wijten is aan de onduidelijkheid en soms tegenstrijdigheid van de Nederlandse overheid» en «door een tekort aan wetenschappelijk inzicht rond dit thema is er geen goede onderbouwde regie gevoerd.»¹ De NVWA heeft eigen handelingsbevoegdheid en is leidend in een crisis als deze. Is echter ook duidelijk welke bewindspersoon en departement politiek verantwoordelijk voor het handelen van de NVWA in deze crisis is,

¹ «Overheid miste wetenschappelijk inzicht in eierschandaal», Universiteit Utrecht, 4 augustus 2017 (<https://www.uu.nl/nieuws/overheid-miste-wetenschappelijk-inzicht-in-eierschandaal>).

zo vragen deze leden. Op welke datum zijn de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Economische Zaken voor het eerst inhoudelijk betrokken bij deze crisis? Kan het kabinet een reactie geven op het gestelde «een tekort aan wetenschappelijk inzicht (...)»?

De leden van de CDA-fractie lezen in de Kamerbrief dat er een grondig onderzoek naar het incident gaat plaatsvinden. Deze leden vinden het goed als er een onafhankelijk onderzoek komt. Daarvoor dient de regering eerst de onderzoeksvraag helder te definiëren en er zorg voor te dragen dat het onderzoek ook echt onafhankelijk geschiedt. Kan de regering per ommegaande de onderzoeksvraag en de onderzoeksprotocollen aan de Kamer doen toekomen en het onderzoek pas laten aanvangen nadat die zijn goedgekeurd? Wordt in dit onderzoek ook meegenomen bij welke toxicologische grenswaarden (met reële specifieke MRL voor eieren) er daadwerkelijke gezondheidseffecten optreden?

In de Kamerbrief lezen de leden van de CDA-fractie dat begin juni 2017 in België fipronil in eieren is aangetroffen. Wat is er met die Belgische bedrijven en eieren vervolgens gebeurd? Deze leden lezen dat de Belgen op 19 juni jl. voor het eerst de NVWA informeren over fipronil. Maar pas meer dan een maand later wordt het eerste monster bij een bedrijf genomen. Graag ontvangen zij een volledige tijdlijn over wat er in die maand nu precies is gebeurd. Wie neemt het besluit om niets te doen, aan wie wordt het meegedeeld en waarom wordt er toch actie ondernomen? Op 28 juni jl. heeft de NVWA een verzoek van de Belgische FAVV ontvangen om een onderzoek in te stellen naar een servicebedrijf. Uit informatie opgedaan tijdens gesprekken en werkbezoeken in de pluimvee-sector hebben de leden van de CDA-fractie vernomen dat in de periode tussen 19 juni en 22 juli nog diverse stallen zijn behandeld door het servicebedrijf en dat koppels jonge hennen in stallen, die eerder met het middel behandeld waren, gekomen zijn. Wanneer is bij het betreffende servicebedrijf de administratie in beslag genomen? Is het betreffende bedrijf gesommeerd hun werkzaamheden lopende het onderzoek te staken? Zo nee, waarom niet? Wanneer is het servicebedrijf daadwerkelijk met haar werkzaamheden gestopt? Op 19 juli jl. heeft de NVWA monsters genomen bij bedrijven die na 1 juli jl. behandeld zijn. Waarom is gekozen voor de datum van 1 juli? Gezien op 19 juni de Belgische autoriteiten toch al aangegeven hadden dat ze fipronil in eieren hadden aangetroffen, waarom is er dan gekozen voor 1 juli? Wanneer worden de uitkomsten van het strafrechtelijk onderzoek verwacht? Deze leden constateren verder dat de consument zo'n twee maanden later pas wordt geïnformeerd. Vindt u dit ook niet ongehoord en onacceptabel?

De leden van de CDA-fractie hebben vernomen dat door een gebrek aan personeel bij de NVWA en beperkte onderzoekscapaciteit bij het laboratorium de bemonstering en uitslagen daarvan onnodig lang op zich laten wachten. Kan het kabinet een reactie geven op het gebrek aan beschikbaar NVWA-personeel en de beperkte onderzoekscapaciteit van het laboratorium? Hoe kan het dat in tijden van crisis er geen ploegendienst wordt ingezet? Waarom is er niet gelijk opgeschaald? Wat zijn de controlekosten die een getroffen pluimveehouder nu moet betalen? Is het juist dat België geen laboratoriumcapaciteit voor fipronil-onderzoek in eieren heeft en gebruikt maakt van een Nederlands laboratorium? Is er al aan meer laboratoria «accreditatie» verleend voor het bepalen van fipronil in eieren met borging door het instituut RIKILT en is de procedure voor contra-expertise al bekend? Hoe staat het met de capaciteit bij het destructiebedrijf Rendac en mestverwerking? Mogen kippen (als ze als categorie 1-materiaal zijn bestempeld) ook naar een gespecialiseerde slachterij?

De leden van de CDA-fractie vragen op welke manier het kabinet individuele getroffen pluimveebedrijven gaat bijstaan en faciliteren om met zo laag mogelijke kosten te komen tot een normale bedrijfsvoering. Bent u bereid om te bekijken hoe bijgestaan kan worden: met protocollen om stallen schoon te krijgen, mest afgevoerd te krijgen, stallen die niet behandeld zijn met fipronil weer eieren te kunnen laten uitleveren, sociale hulpverlening, NVWA-kosten etc.?

Deelt de Staatssecretaris de mening dat het belangrijk is dat het kabinet de financiële schade beperkt en imagoschade zo snel mogelijk wordt hersteld? Welke maatregelen is het kabinet van plan daartoe op korte termijn te nemen? Wordt er gezocht naar toepassingsmogelijkheden van eieren met te hoge fipronil-waarden buiten de humane consumptie? De leden van de CDA-fractie is een FAO-rapport² onder ogen gekomen die het verwaarden van deze eieren kan bevorderen. Is het rapport een reden om te onderzoeken of het scheiden van eiwit en eigeel tot de mogelijkheden behoort en daarvoor toestemming te verlenen?

In de media gaf de Staatssecretaris aan op zoek te zijn naar manieren om pluimveehouders te hulp te schieten die door het fipronil in eieren in de problemen zijn geraakt, zo vernamen de leden van de CDA-fractie. Een aantal dagen daarvoor de Staatssecretaris aan geen reden te zien om pluimveehouders tegemoet te komen. Wat heeft de Staatssecretaris van gedachten doen veranderen? Is hij nu van mening dat dit niet gezien kan worden als een normaal bedrijfsrisico? Op welke manier gaat de Staatssecretaris de pluimveesector bijstaan om onnodige faillissementen te voorkomen? Tijdens de EHEC-crisis is een kredietgarantieregeling (ook wel garantstelling werkkapitaal genaamd) ontworpen met bijbehorende afspraken met banken. Is deze bij de Staatssecretaris bekend? Gaat de Staatssecretaris bijvoorbeeld deze kredietregeling inzetten voor de pluimveesector? Zo nee, waarom niet?

Is de Staatssecretaris bereid om onderzoek naar innovaties op het gebied van bloedluisbestrijding met voorrang te bevorderen? Zo ja, is hij bereid hiertoe de Wageningen UR, het Poultry Expertise Center en de reeds bestaande triple helix-samenwerking in de regio Foodvalley op het gebied van veehouderij en gezondheid nauw te betrekken?

Verder vragen de leden van de CDA-fractie de Staatssecretaris in overleg met de veehouderijsector te onderzoeken hoe verder voorkomen kan worden dat bedrijven middelen op de markt brengen (al dan niet door onder andere promotie op beurzen en vaktijdschriften) die gevolgen kunnen hebben voor de veiligheid van de voedselketen. Is de Staatssecretaris daartoe bereid?

De leden van de CDA-fractie delen de mening van de Minister en de Staatssecretaris dat het essentieel is voor de werking van ons voedselveiligheidssysteem dat de NVWA strikt handhaaft op de vastgestelde normen om zo de voedselveiligheid, en ook het publieke vertrouwen in dit systeem, te waarborgen. Mede in dat licht maken deze leden het kabinet erop attent dat er ontluizingsmiddelen voor honden en katten vrij verkrijgbaar op de markt zijn die fipronil als hoofdbestanddeel hebben. Volgens de verpakking voor kleine honden bevatten deze middelen o.a. 6,7 mg fipronil per kilo voor behandeling op de huid. De leden van de CDA-fractie achten de kans groot dat een gezinslid per dag meer opneemt dan wat de Aanvaardbare Dagelijkse Inname (ADI) aanvaardbaar acht.

---

² http://www.fao.org/fileadmin/templates/agphome/documents/Pests_Pesticides/JMPR/Evaluation01/08_Fipronil.pdf.

Neemt het kabinet deze constatering mee bij het grondig onderzoek naar het incident?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met zorg kennisgenomen van de aanwezigheid van fipronil in eieren. Voor deze leden staat voorop dat consumenten erop moeten kunnen vertrouwen dat het voedsel dat zij kopen veilig is. Adequaat en tijdig toezicht moeten daar zorg voor dragen. In dit geval lijkt dat mis te zijn gegaan, daarover hebben zij de nodige vragen. De leden van de D66-fractie hebben ook vragen over de communicatie door de NVWA, waarover veel onduidelijkheid bestond. In algemene zin zijn deze leden ook benieuwd naar wie de regering verantwoordelijk acht voor deze crisis en vanaf wanneer consumenten weer 100% zekerheid hebben dat producten die zij eten geen met fipronil besmette eieren bevatten.

De leden van de D66-fractie herinneren zich een brief van 27 mei 2016 waarin de Staatssecretaris schreef: «Het beschikbare budget [van de NVWA] is ontoereikend om alle voorgeschreven toezichtstaken uit te voeren. Op korte termijn is er alleen ruimte in het takenpakket te creëren door hierin keuzes te maken en de daarbij behorende risico's (inhoudelijk, financieel-economisch en politiek) te aanvaarden» (Kamerstuk 33 835, nr. 33). Was dit een van de risico's die geaccepteerd werden? Wanneer kunnen alle toezichtstaken weer uitgevoerd worden? Als dat niet reeds het geval is, welke risico's worden dan op moment concreet geaccepteerd? In hoeverre is dat bij de sector bekend en kunnen zij zo nodig (tijdelijk) zelf aanvullende maatregelen binnen de keten treffen om schandalen en misstanden te voorkomen?

De leden van de D66-fractie onderkennen het belang van risicogericht toezicht door de NVWA. Deze leden vragen zich af hoe daar de afgelopen jaren invulling aan is gegeven ten aanzien van de pluimveesector. Hoe is het mogelijk dat – naar het lijkt – anderhalf jaar niet onderzocht wordt of een «wondermiddel», waarmee bloedluizen opeens langdurig en effectief bestreden kunnen worden, toegelaten is en op de juiste wijze wordt gebruikt? Als het klopt dat dit middel niet in zicht was bij de NVWA, wat zegt dat over de mate waarin de NVWA voldoende de keten kent en ermee in contact staat om gericht toezicht te houden? Zijn er door pluimveehouders bij de NVWA actief meldingen gedaan van hun zorgen over dit middel? Wat is daarmee gebeurd? Waarom? Als er geen meldingen waren, wat zegt dat – gegeven de eveneens grote hoeveel pluimveehouders die dit «wondermiddel» niet gebruikten – over de relatie tussen de NVWA en de pluimveesector?

De leden van de D66-fractie vragen zich af of pluimveehouders zelf gemakkelijk hadden kunnen controleren, of dat naar opvatting van de regering hadden moeten doen, of het door Chickfriend gebruikte middel toegelaten was voor bloedluizenbestrijding in de stal. Op welke wijze zijn hiervoor vanuit de sector of het Ctgb lijsten beschikbaar of op te stellen? Deze leden zijn ook benieuwd naar wat er precies op het etiket van het door Chickfriend gebruikte middel heeft gestaan. Is verder vanuit het private IKB-systeem gecontroleerd op (dergelijke) toeleveranciers?

De leden van de D66-fractie hebben begrepen dat Chickfriend niet over de juiste registraties beschikte om het door hen gebruikte middel op deze wijze in stallen toe te passen. Kan de regering in dat licht precies aangeven welke registraties nodig zijn voor het ontsmetten van stallen en voor ongediertebestrijding? Waar ligt de grenslijn tussen beide? Waaronder valt het bestrijden van bloedluizen? Acht de regering die classificatie ook in het licht van de fipronil-eieren nog juist? Wordt in het

toezicht op pluimveebedrijven gecontroleerd of de ingehuurde servicebedrijven de juiste registraties hebben?

Deze leden vragen wat het «acute gevaar» waar de NVWA voor waarschuwde bij het eten van eieren met code 2-NL-4015502 precies inhoudt. Hoe verhoudt zich dat tot de stelling in de brief van 3 augustus 2017 dat niet automatisch ook daadwerkelijk gezondheidseffecten optreden? Hoe verhoudt zich dat tot de stelling van het RIVM dat geen acute gezondheidseffecten te verwachten zijn?

Zij zijn ook benieuwd hoeveel eieren met een fipronil-gehalte (dat hoger is dan de dagelijks toelaatbare hoeveelheid bij langdurige consumptie) door kinderen gegeten moet worden alvorens er daadwerkelijke gezondheidseffecten gaan optreden. Wat wordt onder «langdurig» verstaan? Hoe verhouden daarbij die een of twee weken die nu zitten tussen de recalls en het in de winkels vindbaar zijn van schone eieren en de periode van een tot anderhalf jaar daarvoor waarin vermoedelijk besmette eieren te koop geweest zijn? Welk deel van die eieren valt ook als besmet aan te merken voordat de Europese norm verscherpt werd? Zit daarin nog verschil voor kinderen en volwassenen?

De leden van de D66-fractie vragen zich af waarom eiervpakkingen wel uit de winkel gehaald zijn, maar verwerkte producten waar eieren inzitten (zoals verse pasta, mayonaise en desserts) niet. Kan de regering daarop nader ingaan? Wat zegt dit over de mate van traceerbaarheid van welke eieren in welke producten zitten en de daarbij horende gezondheidsrisico's in het geval van een veiligheidswaarschuwing?

De leden van de D66-fractie kregen de indruk dat de laboratoriumcapaciteit die de NVWA ter beschikking stond te beperkt was om snel de benodigde hoeveelheid eieren te kunnen onderzoeken. Klopt dat? Wat is de normtijd voor dergelijk onderzoek ten behoeve van de vraag welke producten geblokkeerd moeten worden of uit de winkels gehaald dienen te worden? Waarop is dat tijds kader gebaseerd? Op welke wijze is de benodigde onderzoekscapaciteit daarop afgestemd? Zijn er afspraken met buurlanden dat in geval van een gevaar voor de volksgezondheid ook laboratoria over de grens gebruikt kunnen worden?

De leden van de D66-fractie vragen op welke grond de NVWA bij het programma Nieuwsuur aangaf dat bij voorkeur tot zondag geen eieren gegeten moesten worden. Erkent de regering dat dit, gegeven de latere nuancering van die uitspraak, een bijzonder ongelukkige formulering was? Is het mogelijk te berekenen hoeveel extra schade (in omzet en reputatie) dit voor pluimveehouders veroorzaakt heeft?

De leden van de D66-fractie vragen zich af of de regering er zicht op heeft in welke mate pluimveehouders verzekerd zijn voor de geleden schade, zowel ten aanzien van de vernietigde eieren, als de kosten voor het ruimen of op dieet zetten van de kippen.

De leden van de D66-fractie vragen een reactie op de volgende stelling van Hennie de Haan, voorzitter van de Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP): «Miljoenen eieren zijn onterecht als gevaarlijk bestempeld. Een deel komt uit stallen die niet besmet zijn, maar die bij een bedrijf horen waar een andere stal wel besmet is. Die bedrijven worden nu als geheel aan de schandpaal genageld. Dat had niet hoeven, want er is op stalniveau gecontroleerd.»³ In het geval dit klopt, waarom kon – gegeven

---

³ «Van Dam de gebeten hond», De Telegraaf, 4 augustus 2017, pagina 5.

het eicodeersysteem – niet exacter gewaarschuwd worden voor welke eieren fipronil bevatten?

De leden van de D66-fractie zouden graag de laatste stand van zaken vernemen over of het door Chickfriend gebruikte middel in andere landen beschikbaar was dan wel toegepast werd. Op welke momenten zijn er extra controles geweest door collega's in omliggende landen en wat waren daar de bevindingen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de brief van het kabinet over fipronil in eieren. Deze leden hebben daarover nog enkele vragen.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen aan de Staatssecretaris hoe hij de handelwijze van de NVWA richting de consument na bekendwording van de besmetting van eieren met fipronil beoordeelt. Deze leden vragen tevens waarom verdachte eieren niet meteen uit voorzorg uit de handel werden gehaald. En wat is de reden dat pas een maand nadat er op 19 juni jl. vermoedens zijn geuit over het gebruik van fipronil in stallen, op 19 juli jl. monsters zijn afgenomen bij bedrijven?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen of het klopt dat het bedrijf Chickfriend niet geregistreerd stond als ongediertebestrijder en de eigenaren van Chickfriend niet de wettelijke vereiste opleiding tot bestrijdingstechnicus hadden gevolgd. Zo ja, hoe lang heeft dit bedrijf onterecht niet geregistreerd gestaan als ongediertebestrijder?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen de Staatssecretaris nader in te gaan op welke maatregelen concreet worden genomen om te voorkomen dat er onnodig kippen worden gedood die besmet zijn geraakt met fipronil, zoals kippen op een laag calorisch dieet zetten zodat het buikvet waar fipronil in zit opgeslagen wordt verbrand. Deze leden vragen tevens hoe getroffen boeren momenteel worden ondersteund in het fipronil-vrij maken van het bedrijf.

De leden van de GroenLinks-fractie vragen aan de Staatssecretaris of in het reeds aangekondigde onderzoek ook nader onderzoek wordt gedaan naar de risico's die boeren hebben gelopen, doordat ze mogelijk in aanraking zijn geweest met fipronil.

De Staatssecretaris geeft in de brief van 3 augustus jl. aan dat de ontstane situatie aanleiding geeft om te bezien of er in het toezicht meer nadruk gelegd moet worden op illegaal gebruik in de agrarische sector. De leden van de GroenLinks-fractie vragen aan de Staatssecretaris of het verschuiven van prioriteiten in het toezicht van de NVWA niet tot gevolg heeft dat in andere sectoren er een onwenselijk laag aantal controles zullen plaatsvinden. Verschuiven we hiermee niet gewoon het probleem, namelijk dat er onvoldoende capaciteit is bij de toezichthouder?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Economische Zaken over fipronil in Nederlandse eieren. De omvang en de vermoedelijke duur van de blootstelling van consumenten aan eieren met fipronil vinden deze leden zeer zorgwekkend. Zij hebben daarnaast een aantal vragen.

De leden van de SP-fractie constateren dat de zaak aan het licht is gekomen door werk van de Belgische FAVV, dat fipronil in eieren heeft

aangetroffen. In Nederland werd door de NVWA niet op fipronil gescreend. Kan de Staatssecretaris bevestigen dat zonder de Belgische tip de Nederlandse besmettingen misschien wel nooit aan het licht zouden zijn gekomen, omdat er geen controlemechanismen bestaan? Is dit op de langere termijn aanleiding om het takenpakket van de NVWA te herzien?

Uit de brief blijkt dat er op 19 juni jl. contact is geweest tussen de NVWA en de FAVV over de mogelijke aanwezigheid van fipronil in eieren. Op 28 juni jl. volgde een formeel verzoek en daarop een strafrechtelijk onderzoek. Toch duurde het vervolgens tot 19 juli jl., een maand na het eerste contact, voordat er voor het eerst een monster bij een bedrijf werd genomen. Dit komt op de leden van de SP-fractie als rijkelijk laat over, gezien de potentiële ernst van de zaak die op dat moment toch helder moest zijn. Kan de Staatssecretaris aangeven waarom het van 28 juni tot 19 juli heeft geduurd voordat er daadwerkelijk monsters zijn genomen?

Op 26 juli jl. heeft de NVWA besloten alle (bekende) bedrijven die sinds 1 januari 2017 gebruik hebben gemaakt van het bedrijf dat wordt gezien als de waarschijnlijke bron, te blokkeren. De leden van de SP-fractie vragen wat de ratio is achter de datum van 1 januari 2017. Kan de Staatssecretaris bevestigen dat het bedrijf in kwestie ook al ver voor 1 januari 2017, in ieder geval sinds de zomer van 2016, actief was met het betreffende bestrijdingsmiddel? Betekent dit dat er een potentiële groep besmette stallen van voor januari 2017 bestaat, niet behorende tot de circa 180 geblokkeerde bedrijven? Zo ja, wat wordt gedaan om te verzekeren dat via deze weg niet alsnog fipronil bij consumenten terecht komt?

Op 22 juli jl. is de NVWA voor het eerst naar buiten getreden over fipronil middels een persbericht. Dit is echter enkel verschenen nadat dagblad de Stentor al over de zaak geschreven had. Kan de Staatssecretaris duidelijk maken of het persbericht van 22 juli is verzonden naar aanleiding van de op dat moment al ontstane media-aandacht? Zo ja, was de NVWA van plan het publiek te informeren over de mogelijke aanwezigheid van fipronil in eieren? Zo ja, op welke termijn?

In de eerste dagen na 22 juli is de communicatie van de NVWA in de perceptie van de leden van de SP-fractie niet optimaal geweest. Met name op het gebied van mogelijke gezondheidsgevaaren van fipronil is enige tijd verwarring geweest. Nu is het niet de taak van de NVWA om advies te geven over potentiële gezondheidsproblemen, deze taak ligt bij het RIVM. Het RIVM heeft echter pas op 1 augustus 2017 een lijst van «vragen en antwoorden over fipronil» op haar website gepubliceerd. Kan worden aangegeven in welk stadium het RIVM is betrokken bij deze zaak? Als de NVWA als sinds 19 juni, en zeker sinds 28 juni, op de hoogte was van de potentiële omvang van de fipronil-problematiek, waarom is dan niet in samenwerking met het RIVM gezorgd voor heldere en eenduidige communicatie over gezondheidseffecten over fipronil (voor zover bekend)? Is de communicatie tussen de verschillende diensten en verschillende ministeries in dit geval optimaal geweest? Zo nee, welke lessen kunnen getrokken worden uit deze casus?

De leden van de SP-fractie zijn benieuwd op welk moment de Staatssecretaris respectievelijk de Minister exact zijn ingelicht over deze zaak. Zijn zij zelf tevreden over de mate van regie die ze in dit geval hebben gevoerd? Op 22 juli leken ook partners uit de sector, specifiek LTO Nederland en de NVP, onbekend te zijn met de zaak. Was het niet logisch geweest hen eerder te betrekken? Op welk moment zijn de Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie (FNLI) en het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL) precies betrokken?

In een aantal gevallen hebben pluimveehouders van geblokkeerde bedrijven aangegeven hun pluimvee preventief te ruimen om zo de blokkade op te kunnen heffen, ook wanneer (nog) niet was vastgesteld of er sprake was van fipronil in de stallen. De leden van de SP-fractie keuren het af om dieren te ruimen wanneer er niet definitief is vastgesteld dat er sprake is van het gebruik van fipronil (of in het algemeen van andere gezondheidsproblemen). Wat is de mening van de Staatssecretaris hierover?

De leden van de SP-fractie hebben vernomen dat uit sommige delen van de pluimveesector de roep klinkt om compensatie. Het eerste faillissement zou al zijn aangevraagd. Deze leden zijn van mening dat deze zaak in de eerste plaats valt onder het bedrijfsrisico, zoals dat ook bij andere ondernemers waarbij potentieel gevaarlijke producten moeten worden teruggeroepen het geval is. Deelt de Staatssecretaris deze mening? Ondernemers onderbouwen hun potentiële claims met kritiek op het handelen van de NVWA, specifiek over de vorm van communicatie en de snelheid van handelen. Kan de Staatssecretaris hierop ingaan? Is hij van mening dat door de NVWA fouten zijn begaan die de situatie voor de sector potentieel hebben verergerd?

Voor het overige verwijzen de leden van de SP-fractie naar de schriftelijke vragen over de gevaarlijke stof fipronil in eieren en de rol van de NVWA, die op 3 augustus 2017 door het lid Futselaar zijn gesteld.⁴

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Staatssecretaris van Economische Zaken met betrekking tot fipronil in eieren. Deze leden zijn van mening dat als de voedselveiligheid in het geding is het belang van de volksgezondheid altijd voorgaat, voor alle andere belangen. Dat de NVWA in het geval van fipronil in eieren actief informeert en adviseert behoort tot het takenpakket van deze toezicht-houder. Omdat de volksgezondheid in het geding kan zijn, ligt het voor de hand en is het wenselijk dat de NVWA hierin het zekere voor het onzekere neemt. Hoewel het voor individuele kippenboeren, veelal familiebedrijven, zeer ingrijpend is, steunen zij de getroffen (voorzorgs-)maatregelen omwille van de volksgezondheid.

Wel is het voor de leden van de PvdA-fractie van belang dat de toezicht-houder autoriteit uitstraalt en vertrouwen wekt. Deze leden menen dat indien die autoriteit en dat vertrouwen ontbreekt, de consument de adviezen van de NVWA in het vervolg niet altijd meer zal opvolgen en dat dat de volksgezondheid niet ten goede komt. Deelt u deze mening? Zo nee, waarom niet? In dat kader menen de leden van de PvdA-fractie te moeten constateren dat de informatie en adviezen die door de NVWA zijn verstrekt niet altijd helder of eenduidig waren. Zo was de afgelopen periode niet duidelijk of alleen de eieren met de gepubliceerde codes niet gegeten moesten worden of alle eieren, hetgeen blijkens de kabinetsbrief uiteindelijk onnodige onrust veroorzaakte. Deelt u deze mening? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet? En acht u het mogelijk dat in het kader van de ook door u geconstateerde onduidelijkheid de NVWA bij consumenten verwarring heeft gecreëerd?

Is de stand van zaken zoals u in uw brief schetst nog steeds de actuele stand van zaken, vragen de leden van de PvdA-fractie. Zo nee, wat is die stand van zaken nu wel? Acht u het mogelijk dat er nadat u uw brief heeft

⁴ Aanhangsel der Handelingen, 2016–2017, nr. 2017Z10664.

gestuurd er toch nog nieuwe feiten bekend zijn geworden op grond waarvan consumenten toch nog anders met eieren moesten omgaan dan u in uw brief heeft geschetst? Zo ja, in welke zin?

Deze leden lezen in de brief dat er meerdere instanties en bewindspersonen verantwoordelijk zijn en dat er meerdere wet- en regelgeving geldt ten aanzien van fipronil. Zonder in te gaan op wie welke rol op welk moment moet spelen, constateren zij dat in uw brief onder andere worden genoemd: de NVWA, het RIVM, het Nationaal Vergiftigingen informatie Centrum (NVIC), het Voedingscentrum, het CBL, de FNLI, het Ctgb, het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en de Europese Commissie. Zonder voorbij te willen gaan aan de eigenstandige rollen die deze instanties hebben, vragen de leden van de PvdA-fractie of u het mogelijk acht dat door de veelheid daarvan het zicht op het totaalbeeld verloren gaat en dat daardoor deze fipronil-kwestie kon ontstaan en mogelijk al langere tijd bestond. Zo ja, waarom? Wat gaat u doen om hier verbetering in te brengen? Zo nee, waarom niet?

Voorts vragen deze leden hoe het mogelijk is dat een ongecertificeerd bedrijf bij zoveel pluimveehouders illegaal gif leverde. Hoe heeft het kunnen gebeuren dat boeren hiermee risico's voor de volksgezondheid veroorzaakten? Wat zegt dit over het functioneren van keurmerken in de sector? Kan de maatschappij daarop wel vertrouwen?

Hoeveel kippen moesten door deze misstanden worden geruimd? Wat is uw ethische oordeel over het doden van kippen, omdat er is gerommeld met bestrijdingsmiddelen? Welke maatregelen neemt u om het dierenwelzijn tijdens deze crisis zoveel mogelijk te waarborgen?

De leden van de PvdA-fractie lezen in uw brief dat er via het Europese meldingssysteem Rapid Alert on Safe Food and Feed (RASFF) melding is gemaakt van fipronil in Belgische eieren. Dat leidde vervolgens tot maatregelen die door de diverse Europese toezichthouders zijn genomen. De Duitse en Belgische toezichthouders namen andere maatregelen dan de NVWA. Waarom was dat het geval? Hebben de ontstane onduidelijkheden tot de verschillende reacties in het buitenland geleid, zoals Duitsland dat helemaal geen eieren meer wilde importeren? Is dit beleid inmiddels bijgesteld of geldt dat nog steeds? Hoe verliep de Europese afstemming en het overleg tussen deze toezichthouders? Heeft de NVWA naar uw mening tijdig en helder met de Duitse toezichthouder gecommuniceerd over fipronil in Nederlandse eieren? Zo ja, waar blijkt dat uit? Zo nee, waarom niet?

Tot slot constateren de leden van de PvdA-fractie dat er onduidelijkheid bestaat over eventuele compensatie. In eerste instantie is er vanuit het kabinet op gewezen dat dit niet aan de orde is, boeren moeten er zelf zorg voor dragen dat er niet met verboden gif in de stallen wordt gewerkt. Ook in de recente Kamerbrief wordt er niet op eventuele compensatie ingegaan. Via de media lijkt het kabinet nu echter wel openingen te bieden voor tegemoetkomingen. Klopt dit? Zo ja, waarom is de Kamer hierover niet in de Kamerbrief geïnformeerd? Zo nee, wilt u dan in ieder geval op dit terrein wel eenduidig communiceren? Er is naar de mening van de leden van de PvdA-fractie al voldoende onduidelijkheid gecreëerd, zowel voor consumenten als voor boeren. De situatie is ernstig genoeg. De leden van de PvdA-fractie roepen alle betrokkenen op om te stoppen met het geharrewar en om nu te gaan samenwerken om deze crisis zo snel mogelijk te beteugelen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de fractie van de ChristenUnie hebben kennisgenomen van de kabinetsbrief over fipronil in eieren. Zij betreuren de crisis die is ontstaan in de pluimveesector door fraude bij het importerende bedrijf van het middel. Zij betreuren ook de onnodige onrust die is ontstaan over mogelijke gezondheidsrisico's door communicatie van de NVWA. Zij stellen kritische vragen over het toezicht en de forse ingrepen in de pluimveesector.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen waarom het tot donderdag 3 augustus jl. duurde voordat er een kabinetsbrief lag.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen om een overzicht van de overleggen tussen de ministeries, de NVWA, de pluimveesector en de supermarkten en de afspraken die daar zijn gemaakt.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen welke contacten beide bewindspersonen met vertegenwoordigers van omliggende landen hebben gehad en welke afspraken daar zijn gemaakt. Kunnen beide bewindspersonen schetsen hoe de situatie in omliggende landen is, die ook door de fipronil-affaire getroffen zijn?

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen waarom het zo lang heeft geduurd voordat de NVWA in actie kwam, nadat de Belgische voedselautoriteit melding had gemaakt van fipronil? Waarom is na het contact op 19 juni jl. met de Belgische toezichthouder niet direct ingegrepen bij het «servicebedrijf», waardoor nog tot 22 juli jl. stallen behandeld zijn met het betreffende middel? Waarom kon het bedrijf Chickfriend nog gedurende een maand na de melding van de Belgische toezichthouder de illegale activiteiten voortzetten en is niet uit voorzorg gehandeld door de bedrijfsactiviteiten stil te leggen?

Klopt het dat het bedrijf Chickfriend een jaar zijn gang kon gaan met fipronil alvorens dit werd ontdekt, zo vragen de leden van de fractie van de ChristenUnie. Klopt het dat Chickfriend bij zijn vaste Belgische leverancier bewust het middel met fipronil kocht, wetend dat dit verboden is, en het op facturen bewust de naam «fypro-rein» is gegeven? Hoe is het mogelijk dat de administratie van een bedrijf als Chickfriend, dat mede verantwoordelijk is voor een veilige voedselvoorziening, onvolledig is?

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen wat wordt bedoeld met de opmerking dat wordt gezien of er in het toezicht mee nadruk gelegd moet worden op illegaal gebruik in de agrarische sector (Kamerstuk 26 991, nr. 486, pagina 2). Erkent het kabinet dat pluimveebedrijven het slachtoffer zijn geworden van fraude bij de leverancier van het middel en dat deze leverancier zich voordeed als IKB-gecertificeerd? Erkent het kabinet dat pluimveebedrijven in de veronderstelling waren dat zij aan de regels voldeden? Bedoelt het kabinet dat meer nadruk in het toezicht wordt gelegd op illegale activiteiten bij leveranciers van middelen voor ongediertebestrijding?

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen of het kabinet de mening deelt dat het niet nodig, niet wenselijk en zelfs onterecht is dat alle locaties van getroffen bedrijven gesloten zijn en niet alleen de stallen waar fipronil is aangetroffen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen een reactie op de open brief van pluimveehouder Liset Grootentraast, zoals gepubliceerd op Facebook⁵ en vragen daarbij ook om een reactie op:

- de traagheid en papieren rompslomp richting NVWA;
- de capaciteit voor laboratoriumonderzoek door de NVWA;
- de capaciteit voor het ruimen van kippen;
- het controleren van controles (stapelen van controles), waardoor bedrijven onnodig lang op slot zitten;
- het handelen op basis van wantrouwen door de NVWA;
- ontbreken van nuchterheid, inlevingsvermogen en boerenlogica.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen meer duidelijkheid over de maatregelen en protocollen om kippen, stallen en mest zo snel mogelijk fipronil-vrij te krijgen. Op welke manier worden stallen fipronil-vrij gemaakt? Door de onduidelijkheid over de effectiviteit van maatregelen en reeds geleden economische schade door pluimveehouders wordt vaak gekozen voor het ruimen van de stal. Zijn alternatieve maatregelen mogelijk en denkbaar, die ook financieel gedragen kunnen worden door de ondernemer? Op welke manier ondersteunt de Staatssecretaris de pluimveehouders hierbij?

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen om een reactie op de communicatie door de NVWA. Deelt het kabinet het standpunt dat de berichtgeving bij het programma Nieuwsuur («tot zondag geen ei eten») onnodig veel onrust heeft gegeven onder consumenten? Hoe is het mogelijk dat het RIVM met een goed onderbouwde uitleg van de gezondheidsrisico's van fipronil is gekomen, pas nadat de verwarrende communicatie vanuit de NVWA plaatsvond en het leed daarmee al was geschied? Had de NVWA de conclusies van het RIVM niet nadrukkelijk in de communicatie moeten meenemen? Herkent het kabinet het standpunt van het RIVM dat er slechts een minuscule hoeveelheid fipronil in besmette eieren zit, mensen niet ongerust hoeven te zijn en alleen kinderen uit voorzorg beter geen eieren van de NVWA-lijst kunnen eten? Natuurlijk hoort fipronil niet in eieren voor te komen, maar vindt u het terecht dat miljoenen eieren uit het schap zijn gehaald die, blijkens advies van het RIVM, geconsumeerd hadden kunnen worden?

De leden van de fractie van de ChristenUnie wijzen op de schade voor een gemiddeld getroffen bedrijf die in de tonnen zal lopen en de mogelijke schade van 150 miljoen tot 300 miljoen euro voor de gehele sector. Deelt de Staatssecretaris de mening dat, na de vogelgriep, de pluimveehouderij deze klap niet kan opvangen? Deelt de Staatssecretaris de mening dat het fipronil-drama het gebruikelijke ondernemersrisico te boven gaat? Wat gaat het kabinet doen om de Nederlandse pluimveehouderij te ondersteunen? Is de Staatssecretaris bereid ook te voorkomen dat als gevolg van het fipronil-schandaal bedrijven failliet gaan? Is de Staatssecretaris bereid om individuele bedrijven zoveel mogelijk bij te staan, ook op het gebied van sociale hulpverlening?

Deze leden vragen of de Staatssecretaris overleg heeft gehad met zijn Duitse ambtsgenoot om te voorkomen dat onnodig Nederlandse eieren in Duitsland uit de schappen worden gehaald en geweerd van de Duitse markt.

Zij vragen tot slot wat de Staatssecretaris gaat doen om het consumentenvertrouwen in het Nederlandse ei – in binnen- en buitenland – te herstellen.

---

⁵ https://nl-nl.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1911151315874286&id=100009383090890.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met stijgende verbazing – uitmondend in verbijstering – de ontwikkelingen in de fipronil-affaire gevolgd. Onder het regime van de zogenaamde ketencontrole, waar de agrarische sector zelf een groot voorstander van is en waarvan zowel sector als kabinet het publiek en de Kamer wil laten doen geloven dat die de beste waarborgen biedt voor het veiligstellen van het publieke belang van voedselveiligheid en de naleving van de wettelijke bepalingen voor dierenwelzijn, heeft het kunnen gebeuren dat een niet-geregistreerd en niet-gecertificeerd bedrijf, onder de olijke naam «Chickfriend», een illegaal middel in tal van kippenschuren heeft kunnen spuiten met alle gevolgen van dien.

Honderdduizenden legkippen hebben daardoor een giftige stof binnengekregen die vervolgens in de door hen gelegde eieren terecht kwam. Die eieren zijn op het bord of in het verwerkte voedsel van nietsvermoedende burgers beland. En terwijl de officiële toezichthouder NVWA met veel vertraging, verwarring en chaos in actie kwam om zich te kwijten van haar taak om te waken over de voedselveiligheid, negeerde zij schaamteloos haar taak om toe te zien op het dierenwelzijn door mede te delen dat pluimveehouders die gebruik hebben gemaakt van de diensten van Chickfriend en van wie de kippen besmet zijn geraakt met fipronil, zelf mogen weten of zij hun kippen doden of niet. Je zou van een toezichthouder die belast is met het handhaven van de in Nederland geldende dierenwelzijnswetgeving verwachten dat zij wijst op de Wet dieren, waarin helder is omschreven dat de intrinsieke waarde van het dier wordt erkend, en dat de inbreuk op de integriteit of het welzijn van dieren, verder dan redelijkerwijs noodzakelijk wordt voorkomen, en dat de zorg die dieren redelijkerwijs behoeven is verzekerd. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben reeds gedetailleerde schriftelijke vragen gesteld over deze handelwijze van de NVWA en verwachten dat het kabinet die vragen in het verslag van dit schriftelijk overleg, dan wel gelijktijdig beantwoordt.

In de zaak die inmiddels heeft gediend bij het College van Beroep voor het Bedrijfsleven heeft het Ministerie van Economische Zaken alvast blijk gegeven van eenzelfde laakbare houding als die bij de NVWA. Zonder enige kennelijke reflectie op de wettelijk verankerde intrinsieke waarde van het dier, of de wettelijke bepaling dat dieren de zorg die zij redelijkerwijs behoeven ook krijgen, redeneren zowel het ministerie als de toezichthouder dat we in Nederland nu eenmaal voortdurend dieren doodmaken als zij geen economisch belang hebben, en dat er nu dus blijkbaar ook geen weging hoeft plaats te vinden: als een dier geld kost, maar (een poosje) niks oplevert, mag het worden afgemaakt. Graag horen deze leden van het kabinet wat in haar ogen de wettelijke verankering van de intrinsieke waarde van het dier precies waard is als niet eens de moeite wordt genomen om uit te gaan van het gegeven dat de besmette kippen de fipronil-vergiftiging ook weer kunnen kwijtraken, bijvoorbeeld door te ruien, of, zoals een woordvoerder van LTO zelf zegt, de stallen goed schoon te maken.

Het vertrouwen dat de NVWA, maar ook het Ministerie van Economische Zaken, nauwlettend uitgaan van de wettelijke bepalingen die nou juist bedoeld zijn om dieren in de veehouderij te beschermen tegen al te eenzijdige economische drijfveren, is bij de leden van de Partij voor de Dieren-fractie tot het nulpunt gedaald. Het vraagt weinig voorstellingsvermogen om te bedenken dat dat ook bij een groot deel van de bevolking het geval zal zijn. Is dit werkelijk het beeld dat de overheid van zichzelf wil presenteren in tijden dat, ook volgens het kabinet zelf, een steeds groter

maatschappelijk belang wordt gehecht aan het welzijn van dieren? Dat het laten herstellen van kippen die door gesjoemel in de sector besmet zijn geraakt met een illegale stof blijkbaar teveel is gevraagd, alle wettelijke bepalingen en mooie woorden over dierenwelzijn ten spijt? Wat bedoelt het kabinet eigenlijk als zij in haar brief van 3 augustus 2017 (Kamerstuk 26 991, nr. 486) schrijft dat het Ministerie van Economische Zaken samenwerkt met de sector aan maatregelen en protocollen om kippen, stallen en mest zo snel mogelijk fipronil-vrij te krijgen dan wel op een verantwoorde manier af te voeren, «met inachtneming van de belangen rond dierenwelzijn, milieu en leefomgeving»? Over welke «belangen rond dierenwelzijn» heeft het kabinet het precies, en hoe worden die dan precies «in acht genomen»? Waarom schrijft het kabinet niet expliciet wat er op dit moment al aan het gebeuren is met de getroffen kippen, namelijk het luchtdicht afsluiten van de schuren waarin de dieren zich bevinden, waarna er koolstofdioxide naar binnen wordt gepompt waardoor de dieren een pijnlijke, langdurige en stressvolle vergassingsdood sterven?

Het is -helaas- meer dan typerend dat het kabinet in haar brief precies één keer, terloops, iets opmerkt over het dierenwelzijn. Het wrange is bovendien dat dat slechts bedoeld lijkt om de indruk te wekken dat het belang van dierenwelzijn serieus wordt genomen, terwijl dat duidelijk niet het geval is. Mede gelet op de aangenomen motie-Ouwehand (Kamerstuk 28 286, nr. 486), die het kabinet vraagt in actie te komen voor meer transparante communicatie over het leven en sterven van dieren in de vee-industrie, willen de leden van de Partij voor de Dieren-fractie dat het kabinet alsnog helder uiteenzet wat er precies met de kippen gebeurt die wat het Ministerie van Economische Zaken betreft mogen worden afgemaakt en wat de welzijnsaspecten zijn van de massale vergassing die nu plaatsvindt. Ook moet het kabinet helder communiceren over het aantal dieren dat op deze manier wordt gedood. Kan het kabinet bevestigen dat er al meer dan 300.000 kippen zijn vergast, en dat dat aantal de komende weken fors zal oplopen? Onderschrijft het kabinet de inschatting van een van de zogenaamde ruimingsbedrijven, dat de komende weken nog een miljoen kippen zal worden vergast en vernietigd? Hoeveel extra slachtoffers gaat deze operatie opleveren, gelet op het feit dat voor zo ongeveer ieder nieuw leghennetje dat uit het ei kruipt op een broedbedrijf, een haantje wordt vergast? Hoeveel extra haantjes zullen er worden vergast nu er zoveel hennen vroegtijdig worden gedood (en zelfs vernietigd), om vervroegd nieuwe hennen te kunnen aanvoeren?

Dat het kabinet in haar brief niet zelf op de relevante dierenwelzijnsaspecten is ingegaan noopt tot de conclusie dat dierenwelzijn niet alleen bij de NVWA, maar ook bij het kabinet zelf een ondergeschoven kindje is – en dat is zeer mild uitgedrukt.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie zijn niet alleen een verklaard tegenstander van het automatisme om dieren die (eventjes) niks opleveren meteen af te maken, maar ook van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Deze leden pleiten al sinds 2013 voor een verbod op fipronil vanwege de schadelijke gevolgen daarvan voor onder andere bijen, en meer in brede zin, voor de (agro)biodiversiteit. In het kader van het illegale gebruik door Chickfriend wijzen de leden van de Partij voor de Dieren-fractie op de toelating van fipronil op de markt, en daarmee de beschikbaarheid voor bedrijven die willen sjoemelen met de regels. In de brief van 3 augustus jl. schrijft het kabinet dat fipronil een insecticide is dat onder meer in diergeneeskundige producten tegen vlooiën, mijten en teken wordt gebruikt (en dat het niet mag worden gebruikt bij dieren die worden geëxploiteerd voor de voedselketen, zoals kippen). Het kabinet meldt niet dat fipronil in de Europese Unie ook nog steeds is toegelaten voor gebruik in de akkerbouw, namelijk als bestrij-

dingsmiddel voor snijmais (zaadbehandeling), een veel geteeld gewas voor de veevoerindustrie, alsmede voor gebruik in plaagdierbestrijding. Deze leden willen van het kabinet weten hoe zij reflecteert op de handhaafbaarheid van het toelaten van middelen voor specifieke gebruiksdoeleinden, waarbij het gebruik voor alle andere doeleinden verboden is. Immers, als een middel legaal op de markt is, zij het voor een afgebakend doel, is het gemakkelijker om aan dat middel te komen (voor andere doelen) dan wanneer het middel überhaupt niet mag worden gebruikt in de landbouw of de plaagdierbestrijding. Wat bedoelt het kabinet met de opmerking in haar brief dat «de nu ontstane situatie aanleiding is te bezien of er in het toezicht meer nadruk gelegd moet worden op illegaal gebruik in de agrarische sector»? Kan het kabinet schetsen hoeveel capaciteit gemoeid is of gemoeid zal moeten zijn met het daadwerkelijk kunnen handhaven van de specifieke toelating ten opzichte van het in zijn geheel niet toelaten van middelen op de markt? Hoe verhoudt de fraudegevoeligheid van specifieke toelatingen in de landbouw en de plaagdierbestrijding tot de fraudegevoeligheid van de toelating voor de productie van diergeneesmiddelen?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie willen van het kabinet weten hoe zij reflecteert op het vóórkomen van bloedluis in de veehouderij. Kan het kabinet bevestigen dat de (constante) omstandigheden in de schuren een zeer geschikte broedplaats vormen voor bloedluis? Zo ja, hoe wil het kabinet bijdragen aan een preventieve vermindering van bloedluis in de veehouderij? Zo nee, hoe zit het dan volgens het kabinet?

Tot slot merken deze leden op dat het kabinet zelf heldere conclusies zal moeten trekken over het optreden van de NVWA in deze zaak. In een kabinetsbrief schetsen dat de een vindt dat de NVWA te laks gehandeld heeft, en de ander te streng, is een veel te makkelijke wegwezer om zelf geen oordeel te hoeven vellen. Daar is wel alle aanleiding toe. Over het negeren van haar verantwoordelijkheid voor het dierenwelzijn hebben de genoemde leden de nodige opmerkingen gemaakt. Over het borgen van de voedselveiligheid kan niet anders dan worden geconcludeerd dat op waarschuwingen van de Belgische autoriteiten veel te laat is gereageerd. Als op 19 juni 2017 al contact is geweest tussen de Belgische autoriteiten en de NVWA, en er wordt in Nederland pas op 22 juli 2017 gestart met het nemen van monsters, is dat alleen al, nog los van de chaos die zich daarna in de media openbaarde, reden tot grote zorg of onze voedselautoriteit haar taak wel naar behoren vervult. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie verwachten alsnog een reflectie van het kabinet op die zorg.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben kennisgenomen van de stand van zaken met betrekking tot de fipronil-affaire en de inzet van het kabinet hieromtrent. Deze leden hebben enkele vragen, onder meer over het optreden van de NVWA en de gevolgen voor de getroffen pluimveebedrijven.

De leden van de SGP-fractie constateren dat de NVWA op 19 juni jl. al een eerste signaal heeft gekregen van het Belgische FAVV. Op 28 juni jl. kwam al het verzoek om onderzoek te doen bij Chickfriend. Na die datum hebben verschillende bedrijven het genoemde bedrijf nog ingeschakeld dan wel nieuwe hennen in eerder door Chickfriend behandelde stallen gezet. Deze leden vragen waarom de NVWA niet sneller heeft opgetreden. Kan de Staatssecretaris precies aangeven wanneer de NVWA welke informatie kreeg, welke stappen daarna gezet zijn en op welke momenten de betrokken ministeries en bewindslieden geïnformeerd werden? Wanneer was bekend dat Chickfriend leverancier van het bloedluismiddel met

fipronil was? Waarom konden de activiteiten van Chickfriend niet eerder stilgelegd worden? Waarom heeft de NVWA richting de sector pas op 22 juli jl. de eerste actie ondernomen?

De leden van de SGP-fractie vinden het van groot belang dat niet besmette locaties en stallen van geblokkeerde bedrijven zo snel mogelijk vrijgegeven worden. Zetten de Staatssecretaris en de NVWA zich hiervoor in?

Het heeft enige tijd geduurd voordat geblokkeerde bedrijven bemonsterd, getest en al dan niet vrijgegeven werden. De leden van de SGP-fractie vragen of dit niet sneller had gekund. Kan de Staatssecretaris inzicht geven in de capaciteit die beschikbaar was voor bemonstering en voor monsteranalyse? Had meer capaciteit ingezet kunnen worden?

Een NVWA-topman heeft het eten van eieren vorige week publiekelijk afgeraden. De leden van de SGP-fractie constateren dat deze uitspraak voor grote onrust heeft gezorgd en de pluimveehouderij onnodig verder in de problemen gebracht, terwijl de uitspraak met het oog op de volksgezondheid absoluut niet nodig was geweest. Temeer daar de NVWA door de publicatie van de eicodes consumenten al voldoende handvaten had gegeven. Hoe waardeert de Staatssecretaris de genoemde uitspraak? Waar was de genoemde uitspraak op gebaseerd? Wat gaat de Staatssecretaris doen om dergelijke onzorgvuldige communicatie aan te pakken en te voorkomen?

De NVWA publiceert niet alleen de eicodes van eieren met gehalten boven het MRL-niveau en het ADI-niveau voor kinderen, maar ook de eicodes van eieren met gehalten onder het MRL- en ADI-niveau. Waarom worden ook de laatste eicodes gepubliceerd? Wordt de onrust over eieren hiermee niet onnodig vergroot?

De NVWA heeft de lijsten van geblokkeerde bedrijven ter beschikking gesteld aan de FNLI en het CBL. Waarom heeft de NVWA dit niet beperkt tot de bedrijven die eieren met te hoge gehalten fipronil hadden?

Is de veronderstelling juist dat alle eieren van bedrijven die gebruikt gemaakt hebben van het middel fipronil, dus ook eieren van bedrijven met positieve gehalten onder het MRL-niveau, teruggehaald zijn of worden uit de voedselketen, vragen de leden van de SGP-fractie. Deze leden hebben begrepen dat in België geen sprake is van een recall voor eieren van bedrijven met positieve gehalten onder het MRL-niveau. Is hier sprake van een verschil in aanpak?

De leden van de SGP-fractie constateren dat het bedrijf Chickfriend zich voordeed als een IKB-gecertificeerd bedrijf. Dat blijkt echter niet het geval te zijn voor het onderdeel bloedluisbestrijding. Dit is in het kader van het IKB Ei niet opgemerkt. Hoe waardeert de Staatssecretaris de rol van IKB Ei?

Verschillende Duitse supermarktketens kopen geen Nederlandse eieren meer of dreigen daarmee, terwijl een groot deel van de Nederlandse eieren geen fipronil bevat. Is de Staatssecretaris bereid contact op te nemen met deze supermarktketens om te werken aan een oplossing? Gaat de NVWA er alles aan doen om duidelijk te communiceren, onnodige verwarring te voorkomen en eventuele risico's niet groter te maken dan ze zijn?

Supermarkketens dreigen de kosten die zij gemaakt hebben voor het leeghalen van de schappen door te berekenen aan hun leveranciers. Kan de Staatssecretaris een indicatie geven van deze kosten?

Voor verschillende pluimveebedrijven dreigt faillissement, terwijl ze in hun ogen te goeder trouw hebben gehandeld en de NVWA in ieder geval qua communicatie de kwestie onnodig verergerd heeft. De huidige fipronil-affaire komt bovenop de vogelgriepuitbraak van een half jaar geleden en tikt daarom extra hard aan. Welke mogelijkheden ziet de Staatssecretaris om getroffen bedrijven die in grote problemen komen een financiële steun in de rug te bieden dan wel deze bedrijven op andere wijze te ondersteunen?

II Antwoord / Reactie van de Staatssecretaris